

SPELEN IS LEREN

COLOFON

Boom Beroepsonderwijs
info@boomberoepsonderwijs.nl
www.boomberoepsonderwijs.nl

Auteur: Christine ten Kate
Inhoudelijke redactie: Mirjam de Stigter

Titel: Spelen is leren
ISBN: 978 90 372 6473 9
Eerste druk/ eerste oplage

Bronvermelding: ANP_Maria Austria Instituut, Pauline Baartmans

© 2023 Boom Beroepsonderwijs | Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van een (of meerdere) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Door het gebruik van deze uitgave verklaart u kennis te hebben genomen van en akkoord te gaan met de specifieke productvoorwaarden en algemene voorwaarden van Boom Beroepsonderwijs, te vinden op www.boomberoepsonderwijs.nl.

INHOUD

	Werken met dit keuzedeel	5
Hoofdstuk 1	De rijkdom van spel	9
	De rijkdom van spel	10
	Leren van spelen	11
	Kinderen laten spelen	12
	Welbevinden en betrokkenheid	14
	Verhogen van de spelbetrokkenheid	15
	Spelend leren of lerend spelen?	17
	Begrippen	19
Hoofdstuk 2	Rijpen door spelen en bewegen	21
	Rijpingsprocessen	22
	Basis motorische ontwikkeling	23
	Sensomotoriek	24
	Reflexen	25
	Wat als reflexen niet uitdoven en integreren?	26
	Een voorbeeld: Moro-reflex	28
	Reflexen en leer- en gedragsproblemen	30
	Het brein van het jonge kind	31
	Gezond leven voor kinderen	34
	Begrippen	35
Hoofdstuk 3	Bedreigingen voor het jonge kind	37
	Signalen die opvallen bij kinderen op de basisschool	38
	Bedreigingen voor de ontwikkeling	39
	Bedreigingen voor de peuter en kleuter	41
	Te weinig vrij spelen	43
	Jongens en meisjes	45
	Goed speelgoed?	45
	Beeldschermen	46
	De prestatie maatschappij	48
	Gezonde leefstijl	49
	Slaapproblemen bij kinderen	49
	Begrippen	51
Hoofdstuk 4	Een rijk speel-, leef- en leerklimaat	53
	Een rijke speel-leeromgeving	54
	Vertrouwen op de ontwikkelkracht van kinderen	56
	De vrije bewegingsontwikkeling	57
	Vrij bewegen voor peuter en kleuter	59
	De kracht van buitenspelen	60
	Een rijke, 'frisse' inrichting van je ruimte	63
	Spelen in de rijke speel-leeromgeving, de huishoek	63
	De bouwhoek	64
	Loose parts	65
	Spel begeleiden met de drie V's	67
	Laat ze op de grond spelen	68
	Rijke activiteiten	69
	VVE = Verwonderen, Verkennen en Experimenteren	72
	Wat bieden we met kinderen met leer- en gedragsmoeilijkheden?	74
	Begrippen	76

Hoofdstuk 5	Spelen en leren in de praktijk	77
	Veranderen in een organisatie	79
	Mindset	80
	Leren en veranderen in een organisatie	81
	Teamleren	82
	Systeendenken	84
	Ouders informeren	84
	Begrippen	87
Hoofdstuk 6	Uitdaging	89
	Index	94

WERKEN MET DIT KEUZEDEEL

Digitale leeromgeving

Bij sommige opdrachten heb je hulpmiddelen nodig; bijvoorbeeld filmpjes, formulieren of een link naar een website. Deze staan allemaal in de digitale leeromgeving. Het icoontje in de vorm van een wereldbol verwijst naar de digitale leeromgeving. Om hier te komen ga je naar digitaal.boomonderwijs.nl/beroepsonderwijs.

Eerste keer inloggen in de digitale omgeving

Voordat je de digitale leeromgeving kunt gebruiken, moet je je licentie activeren.

- Overleg met je docent welk type account je gebruikt.
- Ga naar www.boomberoepsonderwijs.nl/licentie.
- Bekijk de instructiefilm of lees het stappenplan.
- Volg de stappen.

Daarna kun je aan de slag!

Spelen is leren

Dit keuzedeel gaat over de ontwikkeling van het jonge kind van 0 tot 7 à 8 jaar, de periode waarin een kind schoolrijp wordt. Het kind ontwikkelt in deze periode een stevig fundament waarop het verdere schoolse leren kan plaatsvinden.

Bij een toenemend aantal kinderen ontwikkelt het fundament zich niet stevig genoeg. Op de basisschool zien we steeds meer kinderen met leer- en gedragsproblemen. Dit wordt ook wel 'signaalgedrag' genoemd. Kinderen zijn drukker, luidruchtiger en minder geconcentreerd. Veel kinderen kunnen niet meer 'echt' spelen en vervelen zich snel.

Gelukkig heeft de grootste groep kinderen deze problemen niet, maar het aantal kinderen dat vastloopt stijgt elk jaar.

Schoolrijp word je niet als je tot je 7e jaar gewoon wat op de bank hangt achter een beeldscherm. Schoolrijp word je door heel veel vrij te spelen en door heel veel en gevarieerd te bewegen. Ook zijn een gezond voedingspatroon en slaapritme belangrijk. Doordat kinderen minder vrij spelen en minder bewegen, zijn steeds meer kinderen later schoolrijp. Jongens ontwikkelen zich gemiddeld langzamer dan meisjes. Voor hen is de druk die zij ervaren op school dus nog groter.

In de voorschool, de kinderopvang en de kleuterklas vragen we al veel schools leren van kinderen. We geven instructies, tellen vaak met de kinderen en werken aan het aanleren van kleuren. We bepalen wie waar en met wie speelt en laten kinderen 'werkjes' maken. Het lijkt alsof we niet meer vertrouwen op de eigen ontwikkelkracht van kinderen in een rijke speel-leeromgeving tussen andere kinderen. Door kinderen te overvragen op een manier die niet aansluit bij hun ontwikkeling organiseren we in feite de leer- en gedragsproblemen zelf!

In dit keuzedeel verdiep je je in de behoefte van een jong kind om uit te rijpen tot een schoolkind dat toe is aan schools leren. Je krijgt kennis en tips op het gebied van spelen, bewegen, brein, motoriek en activiteiten, die aansluiten bij de breingevoelige fase van het kind. Met deze kennis en tips kun jij kinderen helpen om een stevig fundament te bouwen. Je kijkt kritisch naar de eigen werkomgeving, je eigen handelen, je observeert en gaat concreet aan de slag in je beroepspraktijk.

Het jonge kind lijkt soms in de verdrukking te zijn gekomen, misschien al sinds de jaren 80, toen de kleuteropleiding werd afgeschaft, stelt lector Jonge kind Annerieke Boland: "Van kleuters wordt steeds meer verwacht dat ze zich gedragen als een schoolkind, en dat is een peuter of kleuter niet."

Bekijk de video.

Zo ziet spelend leren en verkennen eruit. Peutertje Jade wijst een bloempje aan in een kruidenrijke berm langs een zandpad. Als ze zich omdraait, ziet ze iets donkers in het zand. Zichzelf, haar contouren, haar schaduw. Ze volgt het donkere ding en het ding volgt haar. Ze vertelt erover in de weinige woorden die ze heeft, tegen haar moeder achter de telefooncamera. Bij jonge kinderen zie je dergelijke momenten de hele dag door; ze spelen en ontdekken. Spelend groeit het jonge kind de wereld in. *(Lezing Annerieke Boland)*

Leerdoelen

1. Je hebt specialistische kennis van het 'vrij spelen is het fundament voor leren' principe.
2. Je hebt specialistische kennis van het verband tussen vrij spelen, leren en daarbij passend gedrag.
3. Je hebt specialistische kennis van de neurologische, psychologische en motorische ontwikkeling van het jonge kind in relatie tot spelen en leren.
4. Je hebt specialistische kennis van de ontwikkeling van het brein van het jonge kind in relatie tot spelen en leren.
5. Je hebt specialistische kennis van reflexen en reflexintegratie in relatie tot spelen en leren.
6. Je kunt de eigenheid van het kind in diens vrije spel ontdekken, waarderen en stimuleren.
7. Je kunt het kind helpen te bouwen aan diens fundament voor leren door middel van vrij spel.
8. Je kunt spelmogelijkheden zo aanbieden dat het kind zo spontaan mogelijk ervaringen opdoet.
9. Je kunt spelgedrag van kinderen duiden en hier een passende hulpvraag aan koppelen.
10. Je kunt kinderen spelmogelijkheden bieden die de neurologische, psychologische en motorische ontwikkeling ondersteunen.
11. Je kunt in het aanbod voor vrij spelen ervoor zorgen dat alle zintuigen aan bod komen.
12. Je kunt de inrichting van de groep optimaliseren, zodat vrij spelen mogelijk is en gestimuleerd wordt.
13. Je kunt ruimte geven aan oprecht vrij spel.
14. Je kunt collega's en ouders/verzorgers uitleggen waarom vrij spel het fundament onder het later cognitief kunnen leren is.
15. Je kunt collega's en ouders/verzorgers uitleggen hoe je kunt vertrouwen op de eigen ontwikkelkracht van het kind.

Dit keuzedeel bestaat uit:

- *Theorie, begrippen en opdrachten*

Hierbij leer je over het leren en ontwikkelen van het jonge kind en oefen je in de praktijk. In sommige opdrachten werk je aan beroepsproducten, deze opdrachten herken je aan [BP]. Deze beroepsproducten kun je verzamelen in je portfolio en je hebt ze nodig om de uitdaging aan het einde van het keuzedeel goed af te ronden.

De beroepsproducten in dit keuzedeel zijn:

- *Metten van welbevinden*
- *Nabij en beschikbaar zijn*
- *Metten van spelbetrokkenheid*
- *Jij maakt het verschil*
- *Wel of geen beeldscherm in de klas of kinderopvang?*
- *Een droom-kindcentrum!*
- *De visiemuur*

- *Test je kennis*

Hiermee kun je zelf je kennis van de theorie testen.

- *Uitdaging*

Dit is het eindproduct en de afronding van het keuzedeel. Hier werk je gedurende het hele keuzedeel naartoe. En hier word je op beoordeeld.

Je maakt een dagplanning voor een ideale dag voor het jonge kind. In dit programma is uiteraard veel ruimte voor vrij spel, veel (risicovol) bewegen, weinig instructie, stilzitten en wachten, veel sensomotorisch ervaren en een speels, uitdagend activiteiten aanbod. Je neemt de leerbehoeften en interesses van het kind als uitgangspunt.

Je richt je hierbij op een specifieke doelgroep: baby, peuter of kleuter.

Probeer out of the box te denken en laat los 'hoe het hoort of altijd al gaat'. Je neemt ouders en collega's mee in deze nieuwe kennis en werkwijze.

- *Theorietoets*

Je docent besluit of je ter afsluiting een theorietoets maakt.

HOOFDSTUK 1

DE RIJKDOM VAN SPEL

Jonge kinderen leren door te spelen. Spelen heeft een positieve invloed op de brede ontwikkeling van kinderen en geeft ze heel veel plezier. Als kinderen te weinig spelen en bewegen, heeft dat nadelige gevolgen voor hun ontwikkeling. Soms belemmert dit het kind zelfs om later op school en in het leven goed mee te kunnen doen.

Aan het eind van het hoofdstuk

1. kun je het woord 'spelen' uitleggen
2. weet je waarom spelen zo belangrijk is voor de ontwikkeling
3. weet je waarom welbevinden een belangrijke voorwaarde is om te kunnen spelen
4. weet je dat spelbetrokkenheid belangrijk is om te leren van spelen.

Opdracht 1 Meekijken en meewerken in de praktijk

Om dit keuzedeel goed te kunnen uitvoeren, is het belangrijk dat je in een echte praktijkomgeving kunt observeren, vragen stellen en opdrachten uitvoeren.

- Regel een praktijkplek bij jou in de omgeving.
- Wat is de naam en locatie van je praktijkplek?
- Hoe heet de begeleider op de praktijkplek aan wie je eventueel vragen kunt stellen?

Opdracht 2 Jouw mooiste herinnering

- Doe je ogen eens dicht. Je bent 8 jaar, je speelt en geniet. Wat speelde je, met wie? Waarom was het zo fijn? Je mag je antwoord opschrijven, uittekenen of in een mindmap zetten.
- Waarmee speelde jij het allerliefst, waar en met wie?

De rijkdom van spel

Wat is spelen?

"Er is sprake van **spel** wanneer een kind actief en met betrokkenheid bezig is, niet met een doel maar puur om het plezier in de bezigheid op zich. Daarbij is het belangrijk dat het kind een eigen betekenis aan het spel geeft en het zijn eigen regels bedenkt." (Bron: Van der Poel & Blokhuis, 2008, p. 23)

Concreet kun je denken aan:

- Het kind heeft plezier in de activiteit.
- Het kind speelt zonder een speciaal doel.
- Het kind bepaalt zelf wat het doet.
- Het kind kiest zelf en mag spelen (bij moeten spelen noemen we het geen spelen).
- Het kind is betrokken bij het spel.
- Het kind begint vaak spontaan en speelt door zolang het zin heeft. Er is geen duidelijk begin of eind.

